

УДК 373.3.016:811.111

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Корінчук Н.І.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Визначено головну мету навчання англійської мови у початковій школі – формування в учнів граматично-комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, з опорою на вікові особливості учнів молодших класів. У кінці 4-го класу учні загальноосвітніх навчальних закладів досягають рівня А1, учні спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов – рівня А2, що відповідає Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти. Початковий етап навчання англійської мови у початкових класах надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються основи граматичної компетенції, необхідні для подальшого вивчення та постійного удосконалення вмінь спілкуватися іноземною мовою.

Ключові слова: англійська мова, граматична компетенція, учні початкових класів, граматичні навички, вчитель іноземної мови.

Постановка проблеми. Провідною рисою сучасної загальноосвітньої школи є впровадження ефективної системи навчання іноземної мови. Учні молодших класів, згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, повинні засвоїти іншомовну комунікативну компетентність рівня А1, (інтродуктивний або рівень “відкриття”) [1].

Основною метою вивчення іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах є формування здатності учнів у подальшому спілкуватися з носіями мови, навчатися закордоном тощо. Основа вивчення англійської мови закладається саме у молодшому шкільному віці, коли у дітей формується початкова система морфологічних та граматичних понять. Цей процес відбувається поетапно. Одні граматичні поняття засвоюються учнями за декілька уроків (наприклад, поняття про суфікс, префікс чи корінь). Інші (дієслово, прикметник, іменник) формуються протягом усіх чотирьох років навчання дітей у школі. Граматичні поняття формуються внаслідок тривалої роботи над відповідним мовним матеріалом, за-

пропонованим учителем, дотриманням ним науково обґрунтованих принципів, критеріїв аналізу підручників та навчально-методичних комплексів з англійської мови для навчання іноземної мови учнів початкової школи. Відтак, на сьогодні актуальним питанням формування граматичної компетенції при вивченні англійської мови в учнів молодших класів, коли закладається фундамент вивчення іноземної мови, що й зумовило вибір нашої теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування граматичної компетенції учнів початкових класів при вивченні англійської мови приділено багато уваги. Так, Т.В. Бабенко, О.Б. Бігич та В.Г. Куліш ілюструють особливості навчання молодших школярів англійської мови початкової школи. Пошуком ефективних технологій навчання іноземної мови займалися Е. Берн, Л. Віготський, В. Гатальська, І. Зимня, Р. Роджерс, Т. Сахарова та ін. Сучасні дослідження науковців О. Бігич, Н. Гальскової, О. Котенко, О. Негневицької, В. Редька, Ю. Феду-

сенка та інших свідчать про широкі можливості й успішне використання різних технологій та засобів навчання під час формування граматичних компетенцій в учнів молодших класів.

Формулювання завдань статті. Теоретично обґрунтувати та проаналізувати особливості формування граматичної компетенції учнів початкових класів при вивченні англійської мови для розробки ефективної навчальної технології та комплексу вправ з урахуванням програмних вимог та комунікативного підходу.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція України у європейський культурно-освітній та економічний простір позначається й на освітній сфері. Так, у державному стандарті початкової загальної освіти увага зосереджена на вивченні іноземної мови з 1 класу в усіх загальноосвітніх навчальних закладах. У початковій школі метою є закладення основ комунікативної компетенції учнів, тобто, формування а учнів мінімального рівня володіння іноземною мовою, що дозволяє їм спілкуватися іноземною мовою на елементарному рівні. Першочергову роль у цьому процесі відіграє граматики, особливість якої в курсі вивчення будь-якої іноземної мови, полягає в тому, що вона є необхідною базою, без якої неможливе повноцінне використання іноземної мови, як засобу спілкування зокрема. Так, під *граматичною компетенцією* ми розуміємо здатність молодшого школяра до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань, розуміння граматичного оформлення мовлення інших, що ґрунтується на складній та динамічній взаємодії відповідних знань, навичок; та до граматичної усвідомленості (тобто здатності учнів початкової школи реєструвати й розпізнавати граматичні явища в усному та писемному мовленні, їхні особливості та закономірності їх утворення та функціонування) [2, с. 15–16]. На основі цього, слід виділити основні компоненти мовної граматичної компетенції: граматичні знання, граматичні навички і граматичну усвідомленість.

Отже, метою формування іншомовної граматичної компетенції учнів початкової загальноосвітньої школи є оволодіння граматичними знаннями (формами й значеннями), граматичними рецептивними та репродуктивними навичками мовлення, а також граматичною усвідомленістю [3].

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови, тому частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка. Така робота буде ймовірно проведена на подальших етапах, коли школярі досягнуть певного лінгвістичного досвіду в рідній мові, що буде для них слугувати базою для усвідомленого оволодіння іншомовним матеріалом.

Формування англомовної граматичної компетенції учнів молодших класів має певні особливості. Так, необхідно врахувати стадії засвоєння англомовного граматичного матеріалу учнями, вибір раціонального способу ознайомлення молодших школярів з новим граматичним матеріалом, визначення послідовності засвоєння ними

видо-часових форм Present Simple і Present Continuous (Progressive), реалізацію цієї послідовності у чинних навчально-методичних комплексах з англійської мови для загальноосвітніх шкіл.

Комунікативний підхід до навчання граматики, для формування у молодших школярів мінімального рівня володіння іноземною мовою, передбачає також врахування психофізіологічних особливостей дітей. Так, у молодшому шкільному віці відбувається розвиток сензитивності та гнучкості мислення – від наочно-образного, конкретного, понятійного до словесно-логічного, абстрактного. Особливістю уваги є краще розвинена мимовільна, ніж довільна увага. Сприйняття має свої риси, а саме перехід від змішаного, фрагментарного сприйняття до розчленованого; пам'ять, уява (персоніфікація). Розвиток таких якостей уваги, як адаптивність, вибірковість і стійкість також варто враховувати. Розвивається довільна логічна, моторна, зорова та довготривала пам'ять дітей. Підвищується здатність заучувати й відтворювати вивчене. Зростає продуктивність та міцність запам'ятовування навчального матеріалу, цілеспрямованого сприймання мовлення, а також розвиток творчої уяви. Усі ці фактори необхідно враховувати, а також їхнє співвідношення зі стадіями засвоєння англомовної граматичної компетенції молодшими школярами, щоб запобігти виникненню можливих граматичних помилок. Адже на початковому етапі вивчення іноземної мови у 1–2 класі, граматичні структури у 2–3 класах засвоюються імпліцитно – шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях). Мовна компетенція (як граматична правильність мовлення) формується за рахунок багаторазового вживання мовленнєвих структур.

Знання про форму й значення тих чи інших явищ учні отримують пізніше, а саме у 3–4 класах, коли починають їх розуміти, здатні викликати певні знання мови з довготривалої пам'яті й виконувати нескладні операції доповнення, скорочення, заміщення мовних елементів.

Згідно навчальною програмою [4], вимоги та зміст навчання граматики у початковій школі такі:

у другому класі:

Грамматичні структури засвоюються імпліцитно (шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях). Мовна компетенція (граматична правильність мовлення) формується за рахунок багаторазового вживання мовленнєвих структур.

Дієслово: стверджувальна, питальна та заперечна форми дієслова *to be*. Дієслово *have, have got*.

Наказовий спосіб дієслів (команди).

Іменник: множина іменників.

Прикметник: якісні, відносні, що вказують на розмір, колір, вік.

Прийменник: місця, напрямку (*on, in, under, to*).

Займенник: вказівні (*this, that* з іменниками), особові присвійні.

Числівник: кількісні (1–20).

Сполучник: *but, and*.

Вибуки: *Oh! Ah! Wow! Ouch! OK! Oops!*

у третьому класі:

Грамматичні структури засвоюються імпліцитно (шляхом сприймання мовленнєвих зразків у

комунікативних ситуаціях). Мовна компетенція (граматична правильність мовлення) формується за рахунок багаторазового вживання мовленнєвих структур.

Дієслово: Present Simple

There is, there are.

Модальні дієслова: *can, may, must.*

Іменник: злічувані, незлічувані, присвійний відмінок.

Прикметник: якісні, відносні.

Прийменник: місця, напрямку, часу (*before, after, up, down, over, across*).

Займенники: кількісні *much/many*, неозначений *some* (зі злічуваними й незлічуваними іменниками, вказівні (*these, those*), особові (об'єктний відмінок), присвійні.

Числівник: 1-100.

у четвертому класі:

Грамматичні структури засвоюються імпліцитно (шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях).

Мовна компетенція також формується за рахунок багаторазового вживання мовленнєвих структур.

Дієслово: Стверджувальна, питальна та заперечна форми дієслова у Present Simple, Past Simple, Present Progressive. Структура *to be going to*.

Іменник: однина, множина, злічувані, незлічувані.

Прикметник: ступені порівняння.

Займенники: *some, any, no* (зі зліч. і незліч. ім.), особові, присвійні, вказівні.

Артикль: означений, неозначений.

Числівник: 1-100, порядкові числівники.

Питальні слова (в складі структур): *What? Where? When? How? How much? How many?*

Сполучник: *then, or.*

Безособові речення: *It's sunny* [4].

Отже, очевидно, що метою навчання граматики у початковій школі є формування навичок застосування граматичних структур (обмежених програмою для 2-4 класів) у спілкуванні за рахунок використання прийому їх багаторазового повторення.

Формування граматичних компетенцій учнів у початкових класах необхідно здійснювати поетапно, при цьому враховувати функціонування граматичних структур у мовленні. Так, виокремимо 3 основних етапи формування граматичної навички у продуктивному мовленні: 1) ознайомлення та первісне закріплення; 2) тренування; 3) застосування.

Велику роль у формуванні навичок учнів при вивченні іноземної мови відіграє сам викладач, тому до вчителя початкової школи, який навчає іноземної мови, висувається низка вимог: окрім володіння знаннями з предмету він повинен будувати навчальний процес у такий посіб, щоб досягти високої ефективності оволодіння іноземною мовою учнями.

Учитель має бути творчою особистістю. Він або вона повинні відслідковувати та обирати раціональні форми організації навчального процесу, використовувати ефективні методи та прийоми навчання, обирати цікаві вправи, ігри, задля досягнення поставленої мети – формування граматичної компетенції учнів молодших класів. Відповідно, вчитель початкової школи повинен потребує вдосконалення свого методичного добробку, а також має цікавитися основними положеннями державної політики у галузі іноземних мов, на вищому рівні володіти закономірностями організації процесу навчання іноземної мови, бути ознайомленим з психо-фізіологічними особливостями розвитку молодших школярів, сферою їх пізнавальних інтересів та змістом навчання іноземної мови в умовах шкільної практики.

Висновки дослідження. Наш науковий огляд уможливило дійти висновку, що граматична компетенція відіграє важливе значення при вивченні та формуванні практичних навичок іноземної мови у молодших класах. Саме на цьому навчальному етапі учителем закладається основа для формування іншомовних навичок в учнів для подальшого вивчення англійської мови у межах вимог програми. Після закінчення 4-го класу молодші школярі мають вийти на рівень А1 ІКК (за глобальною шкалою ЗЄР), а значить – на той самий рівень граматичної компетенції. Отже, граматична компетенція – це здатність учня до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань та розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок і знань та граматичної усвідомленості.

Перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Основними компонентами граматичної компетенції є граматичні навички, граматичні знання й граматична усвідомленість, що формуються комплексно.

Перспективою подальшого дослідження може слугувати розвиток системи вправ для кращого засвоєння учнями молодших класів граматичного матеріалу та ефективного формування їхньої компетенції з використанням комунікативного підходу.

Список літератури:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Мірошник І.В. Методика формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Наук. кер. канд. пед. наук, доц. М.Л. Писанко / Мірошник Грина Василівна. – К., 2013. – 439 с.
3. Мірошник І.В. Методичні рекомендації щодо формування англомовної граматичної компетентності учнів початкової загальноосвітньої школи. – Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III(26), Issue: 50, 2015. – С. 55-58.
4. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. 1-4 класи. – К., 2013.

Коринчук Н.И.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ГРАММАТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Определено главную цель обучения английскому языку в начальной школе – формирование у учащихся грамматически-коммуникативной компетенции, обеспечивается лингвистическим, речевым и социокультурным опытом, с опорой на возрастные особенности учащихся младших классов. В конце 4-го класса учащиеся общеобразовательных учебных заведений достигают уровня А1, ученики специализированных школ с углубленным изучением иностранных языков – уровня А2, что соответствует общеевропейские компетенции владения иностранным языком. Начальный этап обучения английскому языку в начальных классах чрезвычайно важен, поскольку в этот период закладываются основы грамматической компетенции, необходимые для дальнейшего изучения и постоянного совершенствования умений общаться на иностранном языке.

Ключевые слова: английский язык, грамматическая компетенция, ученики начальных классов, грамматические навыки, учитель иностранного языка.

Korinchuk N.I.

Eastern European National University named after Lesia Ukrainka

FEATURES OF FORMATION OF GRAMMATIC COMPETENCE PRINCIPAL INITIAL CLASSES IN ENGLISH STUDYING

Summary

The article deals with the peculiarities of the formation of grammatical competence of elementary school students in the study of the English language. The description of the concept "grammatical competence of students", the means of its formation and control of the level of formation in the study of a foreign language is given. The main goal of teaching English in elementary school is defined – the formation of grammatical and communicative competence in students, which is provided by linguistic, linguistic and socio-cultural experience, based on the age-old features of pupils of junior classes. At the end of the 4th form, students of general education institutions reach the level A1, pupils of specialized schools with in-depth study of foreign languages – level A2, which corresponds to the European-wide recommendations on language education. The initial stage of learning English in elementary classes is extremely important, since during this period the foundations of grammatical competence are laid down, which are necessary for further study and continuous improvement of the ability to communicate in a foreign language.

Keywords: English language, grammatical competence, elementary school students, grammatical skills, foreign language teacher.